

Карпенко Тетяна Василівна, доцент
кафедри кримінального права та
кримінології ДФС України, кандидат
юридичних наук

АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В Україні наприкінці 2014 р. було прийнято Антикорупційну стратегію на 2015-2017 роки [1], яка, на думку законодавця, повинна стати новим стратегічним документом, який би визначив першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, що повинні створити основу для подальшого проведення реформи у цій сфері. Але чи враховані стандарти ООН в цьому документі? В Конвенції ООН проти корупції чітко виділені напрямки, які повинні бути своєрідними концептуальними «стрижнями» запобігання та протидії корупції (ст. 5-14): - політика й практика запобігання та протидії корупції; - орган або органи із запобігання та протидії корупції; - публічний сектор; - кодекси поведінки державних посадових осіб; - державні закупівлі й управління державними фінансами; - державна звітність; - заходи стосовно судових органів й органів прокуратури; - приватний сектор; - участь суспільства; - заходи щодо недопущення відмивання коштів. Звичайно, самим своїм існуванням Стратегія відповідає першому пункту із вказаних вище. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Конвенції: «Кожна Держава учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції». Отже, стратегія розроблена, а чи буде на її основу здійснюватися ефективна скоординована політика - покаже час. Стратегії під назвою «Формування та реалізація державної антикорупційної політики» містить фактично положення, що стосуються організації та діяльності спеціально уповноваженого органу щодо запобігання корупції. Тобто другий стандартний напрямок запобігання корупції теж враховано. Політика й практика запобігання корупції відповідно до Конвенції також передбачає проведення періодичної оцінки відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею. Стратегія також передбачає серед заходів формування та реалізації державної антикорупційної політики і звітування відповідних органів, і аналіз стану справ з питань корупції, і схвалення загальнонаціональної методики оцінки рівня корупції відповідно до стандартів ООН. Проте незрозуміло, навіщо положення щодо оцінки результатів ще повторюються в розділі 6 Стратегії. В розділі 3 Стратегії під назвою «Запобігання корупції» передбачені основні заходи, які в цілому відповідають вказаним нами вище пунктам Конвенції ООН проти корупції: - Напрямки «Запобігання корупції у представницьких органах влади», «Створення доброчесної публічної служби», «Запобігання

корупції у діяльності органів виконавчої влади» включають заходи із пунктів Конвенції «Публічний сектор», «Кодекси поведінки державних посадових осіб»; - «Запобігання корупції у сфері державних закупівель» відповідає напрямку Конвенції «Державні закупівлі й управління державними фінансами»; - «Запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції» - «Заходи стосовно судових органів й органів прокуратури»; - «Запобігання корупції у приватному секторі» - «Приватний сектор»; - «Доступ до інформації» - «Державна звітність»; - Положення щодо «Участі суспільства» передбачені в загальних положеннях антикорупційної політики, в приватному секторі та в розділі 5 «Формування негативного ставлення до корупції»; - «Заходи щодо недопущення відмивання коштів» передбачені в певних положеннях, що стосуються відповідальності за корупцію. Таким чином, нова вітчизняна Антикорупційна стратегія на 2015-2017 роки відповідає стандартам ООН, які визнані загальноприйнятими світовою спільнотою. За логічною схемою побудови законодавчого регулювання в певній сфері на основі Стратегії було прийнято новий спеціальний Закон України «Про запобігання корупції» [2], який увібрав в себе вказані міжнародні стандарти та розвинув їх [3].

Корупція як система неформальних відносин з приводу регламентованих процесів - явище об'єктивне. Як показує практика, традиційними її ознаками є пряма чи завуальована участь посадових осіб та державних службовців в діяльності комерційних структур: сприяння (організаційне і ресурсне) недержавним структурам; диференційоване використання, маніпулювання інформацією, що має комерційний характер; пряме чи опосередковане вимагання; використання неформальних відносин при вирішенні службових питань тощо. Слід зауважити, що корупція не зводиться лише до прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою і породжених ним порушень встановленого правопорядку. Корупція - це систематичні порушення правових норм, які спричиняють деградацію та руйнування державного апарату. Однією з основних причин корупції як соціально-правового явища є протиріччя між індивідуальним і суспільним інтересом, яке за певних умов здатне набути руйнівного, антисуспільного характеру. Наділені владними повноваженнями особи здатні відкидати прийняті суспільством цінності і норми, які складають основу соціального порядку. Це породжує прагнення використовувати будь-які, у тому числі несанкціоновані суспільством, засоби досягнення індивідуальних цілей, створює умови для соціально-правових конфліктів. Іншими словами, основоположна причина корупції має соціальне коріння. Соціально-правові умови корупції полягають у наступному: а) системі розподілу праці, яка утворює правопорядок, визнаний суспільством. При цьому окремі індивіди винаходять нові види соціальної практики, скажімо так, не освячені пануючою системою цінностей, і виступають у ролі критиків останньої; б) нормативній системі, яка із-за дискретності стає

нездатною адекватно оцінити нові форми соціальної діяльності, знижується потенціал її превентивних заходів і санкцій, покликаних протидіяти корумпованій поведінці. Це створює сприятливі умови для розвитку не тільки нових форм соціальної практики, а також для тих антисуспільних дій і зловживань, які нормативній системі вдалось стримувати до цього часу; в) збереження попередніх норм і процедур легальної соціальної діяльності за наявності вад у функціонуванні нормативної системи в цілому створює умови для маніпулювання санкціями у відношенні конкретних видів діяльності. При цьому чиновник фактично сам собі господар. Бюрократія посилюється на усіх рівнях державного управління, готуючи ґрунт для корисливих дій [4].

Розглядаючи свою посаду і пов'язані з нею повноваження як свою власність, чиновник присвоює делеговане йому суспільством право санкціонувати і контролювати легальні форми соціальної діяльності, і цим правом він прагне розпорядитись на свій розсуд і у своїх цілях; г) нові форми соціальної діяльності, а також антисуспільні способи збагачення, що спричиняють неконтрольоване зростання прибутків і підвищення ступеня задоволення матеріальних потреб індивідів, здатних заради досягнення визначеної мети використовувати будь-які доступні їм засоби. Слід погодитись з думкою науковців про те, що корупція в державному апараті - це не окрема його проблема, а соціально-правове явище, яке може бути подолано тільки шляхом комплексного розгляду усіх його сторін [5, с. 198].

На жаль, в Україні корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми і поступово трансформуються у звичайну норму поведінки, що, безумовно, загрожує її майбутньому. Протягом останнього часу надзвичайно складна соціально-економічна й політична ситуація, анексія частини території країни та сепаратистські прояви в окремих її регіонах, зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, звели нанівець і без того не зовсім ефективну державну антикорупційну політику, що не дає підстав для оптимістичного прогнозу щодо зменшення рівня поширення корупції в Україні [6]. Тут слід зазначити, що жодна з країн світу не має повного імунітету від корупції - вони відрізняються лише її обсягами, характером її проявів та масштабом впливу на соціально-економічну та політичну ситуації. У тих країнах, де корупція поширена значною мірою, вона із соціальної аномалії перетворюється на правило і виступає звичним засобом вирішення проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя значної частини членів суспільства. В країнах, де вона зустрічається порівняно рідко, корупція у громадській свідомості асоціюється з великим злом для держави та її громадян і не справляє суттєвого впливу на суспільне життя [7]. У той же час у нашій країні так званий рівень сприйняття корупції є надто низьким. Адже відповідно до щорічного рейтингу, який обнародує міжнародна організація Transparency International, за визначеним критерієм Україна посіла 131 місце зі 176 країн у 2016 році [2].

Список використаних джерел

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: закон України від 14.10.2014 № 1699-VTL Голос України. 2014. № 206.
2. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VLL. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Електронний ресурс. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/25.pdf.
4. Електронний ресурс. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/19.pdf.
5. Кузнецов А. Н. Условия возникновения коррупции в государственном аппарате // Государственная служба и общество: сб. тез. итог. науч.-метод. конф. / Северо-запад. акад. гос. службы. СПб., 2000. С. 196-199.
6. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії / С. В. Дрьомов, Ю. Г. Кальниш, Д. Б. Клименко та ін.; за ред. Ю. Г. Кальниша. Київ: Пріоритети, 2010. 88 с. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/08/korupciya-v-ukrayini-vstup.html>.
7. Електронний ресурс. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/12.pdf.
8. Україна залишилася в другій сотні індексу сприйняття корупції / Transparency International // Радіо Свобода: офіц. сайт. 25.01.2017. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/28256274.html>.

Кирилюк Анатолій Васильович, доцент кафедри кримінології та кримінально - виконавчого права Національної академії внутрішніх справ;

Ісевич Олег Олексійович,

здобувач ступеня вищої освіти магістра Національної академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ ТА СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Реалізація заходів відповідного блоку пов'язана з виконанням Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., Стратегії розвитку органів внутрішніх справ. В Антикорупційній стратегії були окреслені окремі заходи, спрямовані на зменшення чинників корупції в діяльності судової системи, органів прокуратури та органів внутрішніх справ. Заходи щодо запобігання корупції в судовій системі, визначені Антикорупційною стратегією, здійснені протягом 2016 р. шляхом законодавчих змін до Конституції та прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Зокрема, було частково обмежено імунітет суддів від затримання та утримання під вартою в разі затримання судді під час або відразу після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;